

№ 82 від 17.06.2022

НАУКОВИЙ ВИСНОВОК
щодо тлумачення та застосування положень
частини другої статті 110 Сімейного кодексу України
у справі № 361/1017/20

I. Предмет наукового висновку

Членами Науково-консультативної ради при Верховному Суді д.ю.н., проф. Н. С. Кузнецовою, д.ю.н., проф. О. О. Котом, д.ю.н., проф. А. Б. Гриняком, д.ю.н., проф. О. В. Дзерою, а також д.ю.н., проф. Л. В. Красицькою, відповідно до звернення голови Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Гулька Бориса Івановича (лист № 167/0/26-22 від 02.06.2022), здійснено аналітичне дослідження положень чинного законодавства України, міжнародних договорів, рішень Європейського суду з прав людини, рішень Конституційного Суду України щодо тлумачення та застосування положень частини другої статті 110 Сімейного кодексу України.

Для проведення наукового дослідження та надання відповідного висновку поставлено такі питання:

1. Чи є підстави стверджувати про неконституційність положень частини другої статті 110 СК України статтям 51, 55 Конституції України?

2. Чи свідчить фраза «позов не може бути пред'явлений» і сам зміст наведеної норми права про те, що вказане стосується лише моменту пред'явлення позову, чи також і на час ухвалення рішення суду?

У процесі підготовки науково-правового висновку доктринальному тлумаченню піддавались положення Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року, Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року, Конвенції ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року, Конституції України від 28 червня 1996 року, Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 року, Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 року № 1618-IV, Рішення Європейського суду з прав людини у справі *Luordo v. Italy* від 17 липня 2003 року (заява № 32190/96), Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004, Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016, Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Марго Поліни Олександрівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 частини п'ятої, частини сьомої статті 454 Цивільного процесуального кодексу України від 6 квітня 2022 року № 2-р(II)/2022

II. Наукове обґрунтування висновку

1. Чи є підстави стверджувати про неконституційність положень частини другої статті 110 СК України статтям 51, 55 Конституції України?

Стаття 16 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року проголошує, що чоловіки і жінки, які досягли повноліття, мають право без будь-яких обмежень за ознакою раси, національності або релігії одружуватися і засновувати сім'ю. *Вони користуються однаковими правами щодо одруження під час шлюбу та під час його розірвання.*

Відповідно до пункту 1 статті 10 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що сім'я, яка є природним і основним осередком суспільства, повинні надаватися по можливості якнайширша охорона і допомога, особливо при її утворенні і поки на її відповідальності лежить турбота про несамотійних дітей та їх виховання. Шлюб повинен укладатися за вільною згодою тих, хто одружується.

У статті 51 Конституції України від 28 червня 1996 року проголошується, що *шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї.* Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків. *Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою.*

Згідно з частиною першою статті 23 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 року (далі за текстом – СК України) право на шлюб мають особи, які досягли шлюбного віку. Відповідно до частини першої статті 24 СК України шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка. *Примушування жінки та чоловіка до шлюбу не допускається.*

Дружина та чоловік мають право вживати заходів, які не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства, щодо підтримання шлюбних відносин. *Кожен з подружжя має право припинити шлюбні відносини.* Примушування до припинення шлюбних відносин, примушування до їх

збереження, в тому числі примушування до статевого зв'язку за допомогою фізичного або психічного насильства, є порушенням права дружини, чоловіка на свободу та особисту недоторканність і може мати наслідки, встановлені законом (частини друга-четверта статті 56 СК України).

Згідно з частиною другою статті 104 СК України шлюб припиняється внаслідок його розірвання.

Отже, право на шлюб і право припинити шлюбні відносини є суб'єктивними сімейними правами жінки та чоловіка як учасників сімейних правовідносин, що входять до змісту правоздатності особи.

Право припинити шлюбні відносини може бути здійснено дружиною та чоловіком у такий спосіб як розірвання шлюбу.

Підпункти а, б, с, д пункту 1 статті 16 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року передбачають, що держави-сторони вживають усіх відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок в усіх питаннях, що стосуються шлюбу та сімейних стосунків, і, зокрема, *забезпечують на основі рівності чоловіків і жінок: однакові права щодо одруження; однакові права на вільний вибір дружини і на одруження лише з своєї вільної і повної згоди; однакові права та обов'язки під час шлюбу і після його розірвання; однакові права і обов'язки чоловіків і жінок як батьків незалежно від їхнього сімейного стану в питаннях, що стосуються їхніх дітей; в усіх випадках інтереси дітей мають перевагу.*

Стаття 24 Конституції України проголошує, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. *Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам*

можливість поєднувати працю з материнством; *правовим захистом*, матеріальною і моральною підтримкою *материнства і дитинства*, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.

Відповідно до частин п'ятої-шостої статті 7 СК України учасник сімейних відносин не може мати привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, статі, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, матеріального стану, місця проживання, за мовними та іншими ознаками. *Жінка та чоловік мають рівні права і обов'язки у сімейних відносинах, шлюбі та сім'ї.*

Отже, рівність прав і обов'язків жінки та чоловіка в сімейних відносинах є однією із загальних засад регулювання сімейних відносин. З урахуванням принципу рівності прав і обов'язків жінки та чоловіка в сімейних відносинах у частині першій статті 110 СК України закріплено положення, що позов про розірвання шлюбу може бути пред'явлений одним із подружжя.

Правове регулювання сімейних відносин здійснюється із застосуванням різноманітних стимулюючих чи обмежуючих правових засобів. Обмежуючі правові засоби знайшли свій прояв, зокрема, в частині другій статті 110 СК України, яка допускає певні часові (темпоральні) обмеження у здійсненні суб'єктивного права дружини та чоловіка припинити шлюбні відносини. Так, відповідно до частини другої статті 110 СК України позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, крім випадків, коли один із подружжя вчинив протиправну поведінку, яка містить ознаки кримінального правопорушення, щодо другого з подружжя або дитини.

Аналіз наведених положень свідчить, що *заборона на пред'явлення позову про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини*, крім випадків, коли один із подружжя вчинив протиправну поведінку, яка містить ознаки кримінального правопорушення, щодо другого з подружжя або дитини, *розповсюджується на обох з подружжя, як на дружину,*

так й на чоловіка. Зазначене свідчить про дотримання принципу рівності прав і обов'язків жінки та чоловіка в сімейних відносинах.

Встановлення обмежень в реалізації суб'єктивного права є елементом юридичної техніки і є допустимим за певних умов. Зокрема, Конституційний Суд України вважає, що обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, у разі обмеження конституційного права або свободи законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права або свободи і не порушувати сутнісний зміст такого права (абзац третій підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016).

У пункті 1 статті 3 Конвенції ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року зазначається в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини.

Відповідно до частини восьмої статті 7 СК України регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів дитини, непрацездатних членів сім'ї.

Закріплення на законодавчому рівні часового (темпорального) обмеження щодо здійснення дружиною та чоловіком права припинити шлюбні відносини шляхом встановлення заборони на пред'явлення позову про розірвання шлюбу

протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини за виключенням випадків, встановлених законом, не є обмеженням правоздатності дружини та чоловіка, тобто їх здатності мати право припинити шлюбні відносини, оскільки законодавець не позбавляє їх можливості пред'явити позов про розірвання шлюбу після переривання вагітності чи після досягнення дитиною одного року. *Таке обмеження переслідує легітимну мету – забезпечення правової охорони материнства, батьківства та дитинства, обумовлено суспільною необхідністю регулювання сімейних відносин з максимально можливим урахуванням інтересів дитини, є пропорційним та обґрунтованим, оскільки забезпечує реалізацію конвенційних положень, що дитині для повного і гармонійного розвитку її особи необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння.*

Встановлення на законодавчому рівні заборони на пред'явлення позову про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини за виключенням випадків, встановлених законом, свідчить про наявність правових гарантій забезпечення правової охорони материнства, батьківства та дитинства.

У пункті 1 статті 10 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року зазначається, що *особлива охорона повинна надаватися матерям протягом розумного періоду до і після пологів*, а в частині третій статті 24 Конституції України наголошується на тому, що *рівність прав жінки і чоловіка забезпечується, зокрема, правовим захистом материнства і дитинства.*

Таким чином, враховуючи викладені вище положення, можна зробити висновок, що встановлення заборони на пред'явлення позову про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, крім випадків, встановлених законом, не надає підстав стверджувати про неконституційність положень частини другої статті 110 СК України як таких, що суперечать статті 51 Конституції України.

У статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року проголошується, що кожен має право на справедливий і

публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Згідно з частиною першою статті 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Відповідно до частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 року № 1618-IV (далі за текстом – ЦПК України) кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів.

Дружина та чоловік здійснюють право на звернення до суду за захистом, зокрема, шляхом пред'явлення позову про розірвання шлюбу.

В абзаці другому-п'ятому підпункту 2.2.1. пункту 2 мотивувальної частини Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Марго Поліни Олександрівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 частини п'ятої, частини сьомої статті 454 Цивільного процесуального кодексу України від 6 квітня 2022 року № 2-р(П)/2022 зазначається, що зміст права на судовий захист, установленого частиною першою статті 55 Конституції України, слід визначати, серед іншого, з урахуванням змісту права на справедливий суд, гарантованого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція) та витлумаченого Європейським судом із прав людини. У рішенні у справі *Delcourt v. Belgium* Європейський суд із прав людини зазначив, що «в демократичному суспільстві у світлі розуміння Конвенції право на чинення справедливого правосуддя посідає настільки значне місце, що звужувальне тлумачення пункту 1 статті 6 (ст. 6-1) не відповідало б меті та призначенню цього припису» [рішення від 17 січня 1970 року (заява № 2689/65), § 25]. Європейський суд із прав людини констатував, що пункт 1 статті 6 Конвенції містить гарантії справедливого судочинства, одним із аспектів яких є доступ до суду, а також, що «рівень доступу,

наданий національним законодавством, має бути достатнім для забезпечення особи «правом на суд» з огляду на принцип правовладдя в демократичному суспільстві. Для того, щоб право на доступ до суду було ефективним, особа повинна мати чітку практичну можливість оскаржити чин [акт], що становить втручання в її права» [рішення у справі *Bellet v. France* від 4 грудня 1995 року (заява № 23805/94), § 36]. Водночас Європейський суд із прав людини наголосив, що *право на суд, одним з аспектів якого є право на доступ до суду, не є абсолютним, воно за своїм змістом може підлягати обмеженням, особливо щодо умов прийнятності скарги на рішення; однак такі обмеження не можуть обмежувати реалізацію цього права в такий спосіб або до такої міри, щоб саму суть права було порушено; ці обмеження мають відповідати легітимній меті, має бути розумний ступінь домірності між використаними засобами й поставленими цілями* [рішення у справі *Мушта проти України* від 18 листопада 2010 року (заява № 8863/06), § 37].

Європейський суд з прав людини наголошує, що «право на суд» не є абсолютним. Воно підпадає під обмеження, дозволені непрямо, зокрема, коли йдеться про умови прийнятності апеляції, оскільки за самою своєю природою воно вимагає регулювання з боку держави, яка має певну свободу розсуду в цьому відношенні (див. *Ashingdane v. Сполучене Королівство*, рішення від 28 травня 1985 року, § 57). Однак ці обмеження не повинні обмежувати чи зменшувати доступ особи таким чином або в такій мірі, щоб була порушена сама суть права; нарешті, такі обмеження не будуть сумісні з пунктом 1 статті 6, якщо вони не переслідують легітимної мети або якщо немає розумного співвідношення пропорційності між застосованими засобами та метою, яку прагнуть досягти (рішення ЄСПЛ у справі *Luordo v. Italy* від 17 липня 2003 року (заява № 32190/96), § 85).

Таким чином, *право на судовий захист, елементом якого є право на доступ до суду, не є абсолютним і може бути обмежене законом чи рішеннями суду, а критерії прийнятності заяви до суду за своїм характером регулюються державою, яка користується певною свободою розсуду у цьому питанні. Проте застосовані обмеження не можуть обмежувати чи зменшувати право доступу до*

суду таким чином або до такої міри, що порушується сама сутність права, обмеження повинні переслідувати легітимну мету і мати пропорційне співвідношення між використаними засобами та переслідуваною метою.

Отже, обмеження права доступу до суду, встановлене частиною другою статті 110 СК України, щодо заборони на пред'явлення позову про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини за виключенням випадків, встановлених законом, є легітимним і таким що переслідує «законну мету» – забезпечення правової охорони материнства, батьківства та дитинства, обумовлено суспільною необхідністю регулювання сімейних відносин з максимально можливим урахуванням інтересів дитини, має пропорційне співвідношення між використаними засобами у вигляді встановлення заборони пред'явити позов про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини та переслідуваною метою.

Отже, положення частини другої статті 110 СК України не суперечать статтям 51, 55 Конституції України.

2. Чи свідчить фраза «позов не може бути пред'явлений» і сам зміст наведеної норми права про те, що вказане стосується лише моменту пред'явлення позову, чи також і на час ухвалення рішення суду?

Відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Згідно з частиною першою статті 129 Конституції України суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права. У відповідності до положень частини першої статті 10 ЦПК України суд при розгляді справи керується принципом верховенства права. Згідно з частиною першою статті 263 ЦПК України судові рішення повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим.

У Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України

(конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 зазначається, що верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо.

У пункті 18 «Rule of Law Checklist», схвалених Венеціанською комісією на 106-му пленарному засіданні 11-12 березня 2016 року, наголошується на тому, що основними елементами верховенства права є: (1) законність, в тому числі прозорий, підзвітний та демократичний процес прийняття закону; (2) правова визначеність; (3) заборона свавілля; (4) доступ до правосуддя перед незалежними та неупередженими судами, включаючи судову перевірку адміністративних актів; (5) повага до прав людини; (6) недискримінація та рівність перед законом.

Отже, законність та правова визначеність є одними з основних елементів верховенства права. Тому тлумачення положень частини другої статті 110 СК України має відбуватися з урахуванням принципу верховенства права та таких його складових, як законність та правова визначеність.

Відповідно до частини другої статті 110 СК України *позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини*, крім випадків, коли один із подружжя вчинив протиправну поведінку, яка містить ознаки кримінального правопорушення, щодо другого з подружжя або дитини.

Для тлумачення зазначених вище положень частини другої статті 110 СК України застосуємо граматичний, логічний та систематичний способи тлумачення правових норм.

Граматичний (мовний, текстовий) спосіб тлумачення норм права – це уявлення їх змісту, що базується на даних граматики, лексики, філологічних наук. Зміст норм досліджується з погляду їх текстової форми. Граматичне тлумачення є початковим та відправним серед усіх способів тлумачення, оскільки юридичні норми існують тільки в мовній формі. Прийоми дослідження спрямовані на

з'ясування значення окремих слів, термінів, змісту норми залежно від розміщення у тексті сполучників, розділових знаків, прийменників. Причому, при тлумаченні жодне слово або граматичний знак, що міститься в тексті закону, не можуть залишатися поза тлумаченням¹.

Застосовуючи граматичний спосіб тлумачення правової норми, що закріплена в частині другій статті 110 СК України, можна зробити висновок, що в цій нормі йдеться про момент пред'явлення позову про розірвання шлюбу, а не про час ухвалення рішення суду. Законодавець чітко вказує: *«Позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений...»*. Варто зазначити, що в тих випадках, коли йдеться про рішення суду, законодавець застосовує інші мовні (граматичні) конструкції, наприклад, в частині третій статті 109 СК України зазначається *«Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу, якщо буде встановлено, що заява про розірвання шлюбу відповідає дійсній волі дружини та чоловіка...»*.

Крім того, застосовуючи граматичний спосіб тлумачення правових норм, необхідно зазначити, що стаття 255 ЦПК України, яка визначає підстави закриття провадження у справі, не містить такої підстави закриття провадження у справі, як встановлення судом при розгляді справи про розірвання шлюбу факту вагітності дружини або наявності дитини до одного року.

Логічне тлумачення норм права є таким способом уясування, яке базується на використанні законів і правил формальної логіки. При цьому інтерпретатор, з одного боку, не виходить за межі тексту закону, а з другого – аналізує логічну структуру та внутрішні зв'язки між частинами нормативно-правового припису та нормативного акта в цілому².

Застосовуючи логічний спосіб тлумачення правових норм і не виходячи за межі тексту закону, можна зробити висновок, що законодавець встановлює обмеження саме на пред'явлення позову про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини для обох з подружжя,

¹ Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. С. 424.

² Там само. С. 426.

зважаючи на забезпечення правової охорони материнства і дитинства та регулювання сімейних відносин з максимально можливим урахуванням інтересів дитини, намагаючись зберегти сім'ю та забезпечити право на сімейне виховання новонародженої дитини, при цьому поважаючи право кожного з подружжя припинити шлюбні відносини шляхом розірвання шлюбу, якщо відпадуть обставини, що слугували перепорою для пред'явлення позову. Після пред'явлення позову і до часу ухвалення рішення суду про розірвання шлюбу може пройти деякий час, проте за логікою законодавця права дитини в цьому випадку будуть захищені, оскільки згідно з частиною другою статті 122 СК України дитина, яка народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу або визнання його недійсним, походить від подружжя.

Систематичний спосіб тлумачення норм права полягає у використанні системного підходу під час аналізу норм права, окремих статей та в цілому законів³.

Застосовуючи систематичний спосіб тлумачення правових норм, необхідно зазначити, що законодавець використовує інші правові конструкції в СК України, якщо бажає зробити акцент саме на моменті ухвалення рішення судом, а не на моменті пред'явлення позову. Зокрема в частині першій статті 138 СК України зазначається, що *жінка, яка народила дитину у шлюбі, має право оспорити батьківство свого чоловіка, пред'явивши позов про виключення запису про нього як батька дитини з актового запису про народження дитини*. Натомість, відповідно до частини другої статті 138 СК України *вимога матері про виключення запису про її чоловіка як батька дитини з актового запису про народження дитини може бути задоволена лише у разі подання іншою особою заяви про своє батьківство*.

Таким чином, фраза «позов не може бути пред'явлений» і сам зміст норми права, що викладена в частині другій статті 110 СК України, свідчить про те, що вказане стосується лише моменту пред'явлення позову, а не часу ухвалення рішення суду.

III. Загальний висновок

³ Там само. С. 427.

1. Положення частини другої статті 110 СК України не суперечать статтям 51, 55 Конституції України.

Право на шлюб і право припинити шлюбні відносини є суб'єктивними сімейними правами жінки та чоловіка як учасників сімейних правовідносин, що входять до змісту правоздатності особи. Право припинити шлюбні відносини може бути здійснено дружиною та чоловіком у такий спосіб як розірвання шлюбу. Закріплення на законодавчому рівні часового (темпорального) обмеження щодо здійснення дружиною або чоловіком права припинити шлюбні відносини шляхом встановлення заборони на пред'явлення позову про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини за виключенням випадків, встановлених законом, не є обмеженням правоздатності дружини та чоловіка, оскільки законодавець не позбавляє їх права пред'явити позов про розірвання шлюбу після відпадання обставин, що були перешкодою для пред'явлення позову. Таке обмеження переслідує легітимну мету – забезпечення правової охорони материнства, батьківства та дитинства, обумовлено суспільною необхідністю регулювання сімейних відносин з максимально можливим урахуванням інтересів дитини, є пропорційним та обґрунтованим, оскільки забезпечує реалізацію конвенційних положень, що дитині для повного і гармонійного розвитку її особи необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння.

2. Фраза «позов не може бути пред'явлений» і сам зміст норми права, що викладена в частині другій статті 110 СК України, свідчить про те, що вказане стосується лише моменту пред'явлення позову, а не часу ухвалення рішення суду, що відповідає критеріям законності та правової визначеності, які є елементами принципу верховенства права. З урахуванням граматичного, логічного, систематичного способів тлумачення правових норм, можна зробити висновок, що СК України чітко визначає момент, на який розповсюджується заборона щодо пред'явлення позову про розірвання шлюбу, а саме: позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та

протягом одного року після народження дитини, крім випадків, коли один із подружжя вчинив протиправну поведінку, яка містить ознаки кримінального правопорушення, щодо другого з подружжя або дитини. СК України не передбачає заборони ухвалення рішення суду про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини.

*Член Науково-консультативної ради
при Верховному Суді, дійсний член (академік) НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України*

Н. С. Кузнецова

*Член Науково-консультативної ради
при Верховному Суді, член-кореспондент НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України*

О. О. Кот

*Член Науково-консультативної ради
при Верховному Суді, член-кореспондент НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор*

А. Б. Гриняк

*Член Науково-консультативної ради
при Верховному Суді, член-кореспондент НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України*

О. В. Дзера

*Провідний науковий співробітник
Київського регіонального центру
Національної академії правових наук України,
доктор юридичних наук, професор*

Л. В. Красицька